

Јелена БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ*

О ПОСЕБНОМ СТИЛСКОМ УЧИНКУ НЕКИХ
ЈЕЗИЧКИХ ЈЕДИНИЦА У ЈЕЗИКУ МИОДРАГА
БУЛАТОВИЋА (НА ПРИМЈЕРИМА ИЗ РОМАНА
ЦРВЕНИ ПЕТАО ЛЕТИ ПРЕМА НЕБУ)

Апстракт: На примјерима из романа *Црвени петлао лећи према небу* предочиће се Булатовићева инвентивна трагања на језичко-стилском плану, али и карактеристичан избор језичких јединица који, претпостављамо, резултира стварањем аутентичног пишевог израза. С обзиром на то да књижевни опус овог писца заслужује исцрпнија лингвостилистичка проучавања од досадашњих, надамо се да ће овај рад бити скроман допринос анализи стилске маркираности његовог језика, те да ће упути на потенцијалну Булатовићеву даровитост у домену испитиваног језика и стила.

Кључне ријечи: *Црвени петлао лећи према небу*, језичка јединица, активно стилско-језичко средство, поетизација, принцип и понављања, ред ријечи, инверзија, елипса, кумулација, рејетиција, лингвостилистичка структура

1. Дјело Миодрага Булатовића, писца бурног живота и бриљантног стила, доноси раскид са моделом соцреалистичког и традиционалног приповиједања и уобичајеним механизмима грађења романескне форме. Булатовић као савршено модеран писац на до тада невиђен начин спаја дијаметрално супротне вриједности и уноси у литературу један посве нови свијет – најтамније предјеле људске душе, фрустриране, судбином обогалене људе, јад и животну уклетост. Јасно је да као страсни приврженик поетике послератног модернизма инсистира на слободама у употреби језика, а његова, од других посвједочена¹, лакоћа причања, течан и тачан изговор, језик који је скован од спонтано творених ри-

* Мр Јелена Башановић Чечовић, Виши истраживач у Институту за језик и књижевност „Петар II Петровић Његош”, ЦАНУ

¹ Јован Н. Стриковић, *Митска промада*, у: *Миодраг Булатовић у српској књижевности*, Андријевица – Београд – Бијело Поље, 67.

јечи, још једном потврђују необичност његове појаве и оправдавају наше интересовање за освјетљавање лингвостилистичке структуре његовог језика.

1. 1. Да начини литерарног изражавања овог писца често одражавају снагу и експресивност његове природе² и да његов однос према феномену стварања проистиче из не баш чврсте биолошке срећености³, сазнајемо из навода у прилично обимној критичкој литератури о стваралаштву овог врсног ствараоца. Но, бројни куриозитети који се везују за његово име – било да је о животу или литератури ријеч – којима треба додати и осам година дуг заборав, којим су га неправедно послуже смрти заодјенули његови савременици, само подстичу исцрпнија изучавања од досадашњих. Увијек обогаћивана новим контекстуалним и надтекстуалним значењима, Булатовићева остварења неспорно упућују и на потенцијалну инвентивност и даровитост у домену нама интересантног језика и стила.

2. Сагледан из перспективе препознатљивих ликова Булатовићевог литерарног свијета – ликова са менталним, социјалним или физичким хендикепом – језик у роману *Црвени џејџао лејџи љрема небу*⁴ може бити повод за разноврсна истраживања која ће потврдити Булатовићеву склоност инвентивним трагањима на језичко-стилском плану, те карактеристичан избор језичких јединица који резултира стварањем аутентичног пишчевог израза. Језик и начини употребе језика код људи са неком судбинском маном, људи са маргина живота, потврдиће (на почетица испитивања наметнуту претпоставку) да је свака анализирана јединица језичке структуре (без обзира на то да ли је резултат свјесног одабира или спонтаности) активно стилско-језичко средство које језик Миодрага Булатовића у перцепцији данашњег читаоца чини стилски маркираним и необичним.

² Софија Калезић, *Зло као књижевни мотив у џријовијејџкама Миодрага Булајовића*, Посебан отисак из Зборника радова са научног скупа *Друји Лалићеви сусрејџи: Зло као књижевна џема*, Зборници радова бр. 104, ОУ књ. 35, ЦАНУ, Подгорица, 2010, 171.

³ Жарко Ђуровић, *Писац модерних визија (О Миодрагу Булајовићу и његовом дјељу)*, Гласник Одјељења умјетности, бр. 24, ЦАНУ, Подгорица, 2006, 157.

⁴ Миодраг Булатовић, *Црвени џејџао лејџи љрема небу*, Завод за уџбенике и наставна средства НИИ Београд 2005.

2. 2. Чудесни свијет народних обичаја и вјеровања национално мјешовите дјелопољске средине настајују јунаци који су промашене и неостварене личности, личности изгубљених илузија и погрешних одређења. Својеврсна напоредност човјечности на једној и нељудскости, зла, насиља на другој страни творе карневалску рапсодију у којој два догађаја проистекла из ритуала и вриједности једне сеоске цивилизације – свадба и сахрана – не успијевају да се остваре, а „смијешно и извитоперено”⁵ бивају често спретно уткани у оквир исте слике. Организација романа *Црвени њеџао леџи њрема небу* као „поруке о изокренутом универзуму у којем је све прешло у своју супротност”⁶, доминација зла и пораза, али и, у критичкој литератури посвједочена, интензивна поетизација, иницирали су потребу идентификације принципа избора и употребе језичких јединица, организације текста, начина уланчавања вербалних јединица, те различитих принципа понављања и гомилања којима се наративно код овог романа приближава лирском или драмском кодном систему.

3. Тако је стилистичка вриједност испитиваног језика, изражена редосљедом употребљаваних лексема, само једна у низу вриједности које издваја лингвиста испитујући на језичко-стилском плану путеве формирања стилема – стилистички структурираних језичких јединица које настају поступцима онеобичавања „природнојезичких и општеупотребних јединица”⁷. Прецизније, ред ријечи, као синтаксичка категорија, наметнуо се као значајно мјерило у карактеризацији стила овог писца.

3. 1. У Булатовићевом роману *Црвени њеџао леџи њрема небу* уочљива је употреба језичких јединица у инверзији. Инвертован ред ријечи, који претпоставља постпонирану употребу атрибута (чију функцију врше придјев или придјевска замјеница), посвједочили смо у сљедећим примјерима:

⁵ Петар Пијановић, *Леџи као каџарза и искуљење*, поговор роману *Црвени њеџао леџи њрема небу*, 210.

⁶ Татјана Бечановић, *Поетизација наративне њарадије у Булатовићевом роману Црвени њеџао леџи њрема небу*, у: *Савремена црнојорска књижевност*, Никшић, 2006, 350.

⁷ Милош Ковачевић, *Стилистика и драматика стилских фигура*, Никшић, 1995, 166.

*косу очешљану и зализану (27); сељаке ѿлава великих, четвр-
тасѿих и дркаѿих (42); Родбина невестѿина хтела је још једном
да га види (42); ѿсма свадбарска (46); Сељак неки (59); И старац је
почео ѿласом нежним (62); Каѿуѿић ѿодерани откопчавао је (108);
Бруке ове, бруке! (135); Сигурно има и руке велике (140); Људи до-
бри, не узимајте нам петла (143); Жене мушкобањасѿе довлачиле
су котлове (154); Оѿац њеѿов био је крупнији (155); ѿлаве ѿѿнуѿе и
руку скрѿиѿених (165); Длан њеѿов био је знојав (174); нокѿи њеѿо-
ви, очи њеѿове, срце искомадано њеѿово (194)...*

Несумњиво је да језички елементи употријеђени у инверзији до-
бијају функционално-стилску вриједност и да се идентификују као сти-
леми, јединице стилског захвата. Експресивност која је резултат нару-
шеног уобичајеног редосљеда претпоставља и специфично интонацио-
но наглашавање компоненте која носи нову и примарну информацију.

3.2. Но, примјетна је у Булатовићевом језику, обично на почецима се-
мантички убојитих поглавља, необична употреба препонираног атри-
бута који у литератури често нема статус атрибута са стилским каракте-
ром. Тачније, често издвајање епитетâ у посебну групу и употреба гра-
ничног интерпункцијског знака, резултира како фомалним истицањем
тако и јачом експресијом појма који се одређује.

*Боса, ѿлунаѿа, сва изѿредана и чуѿава, луда Мара лежала је на
ливади (7); Раширених руку и ѿѿнуѿи, на мосту се црнео Јован (14);
Уморни и знојави, гробари су се вукли (19); Задихана, ѿрсаѿа, до-
са, раскорачена, као да се за трку спремао (31); Круѿан, мрк и ѿод-
буо, старац Илија стајао је прислоњен (34); Занеѿи, омаѿијан ѿако,
издечен и блед, све више се примицао човеку (57); Раскорачен, ши-
рок и врућ, старац се нађе лицем у лице са Мухаремом (58); Разја-
рени и ѿијани, свадбари су се смејали (92); Ужаснуѿи, увређен и му-
сав, старац виде како луда Мара одскочи (117); Зѿађен и уѿлашен,
Кајица потрча (126)*

3. 3. Сагледавање изражајног репертоара Булатовићевог романа *Цр-
вени ѿеѿао леѿи ѿрема небу* претпоставља и запажања о нормативној и
синтаксичкој развијености реченице. Често кратка, изломљена, дијелом
и недоречена реченица читаоцу намеће утисак о опорости и згуснутости
језика који се као такав заправо „подређује” или субјективном припо-

виједању или реакцијама и психичким стањима ликова. Вјештом и зналачком употребом, реченице без развијених главних дјелова (као синтаксичка категорија) несумњиво доприносе експресивности Булатовићевог језичког израза. Изостављање читавог дијела исказа, који је обично синтаксички нужен, чини ове, у литератури означене и као елиптичне реченице, активним стилско-језичким средством у језику анализираних романа.

Баш дивоџа. (17); Пашићу. (25); Морам. Гаса немам. Ни соли. (27); Брука! (37); Планина! (37); Сиромаш. (52); О доже. О људи. ... Гадови. Скојови. Хуље сийе и њијанице. (69); Ослаби. Прейолови се. (85); Вайроноша. (160); Кући, у село. ... У дрда, у клеке. (163); Човек ни најбољи, ни њоследњи. (192); Није. (192)

Стиче се утисак да елиптични начин изражавања у Булатовићевом роману доприноси поетизацији наративне парадигме, а својеврсно гомилање синтаксични неразвијених реченица резултира и наглашеном емоцијом и ритмичношћу.

3. 4. Запаженој редукованости Булатовићеве реченице у роману *Црвени њетшао леџи њрема небу* неопходно је придружити и прози несвојствено рашчлањивање говорног низа. Тачније, примјетно интонационо осамостаљивање исказа и проширивање његовог семантичког поља намеће овако сроченом исказу статус пасуса који, спретно употријебљен, завршетак поглавља чини стилски убојитијим.

Сунце је пржило ретке гране дивље крушке. (18); Ветрић је љуљао високи плод маслачка. (18); А пут је, и испред њих и иза њих, био изрован и бео. (206)

4. Предочавање изобличене наративне стварности прати и селекција и распоред вербалних јединица. Тако је у говору ликова и наратора регистрована продуктивна употреба аугментатива са примјетном перјоративном нијансом. У перцепцији вјештог читаоца ријечи субјективне оцјене обично производе и значења неопходна за дешифровање доминантног вредносног става. Такође, као стилски маркантне појачавају представу доминације зла, увријеђености и неостварености и апострофирају негативан став према традиционалним вриједностима.

тврде *земљурине* (11); крезубе *женејине* размекшаних *џрбушина* (11); преврћу *језичинама* (11); На посним *сџранчинама* (15); оштре *џравуљине* (16); Гадна *Турчуљина* (22); трошне *кућерине* (22); подмукла *Турчуљина* Исмет (24); *кошчурине* (46); смрдљиве *чордурине* (46); *џлавурде* људи (54); беле и здраве *зубине* (55); пијаном *језичином* (57); коњоглавасте *девојчуре* (59); *џабетџино* (66); та *лојовчина* (88); праве *ножурде* (96); она *шоферчина* (98); *носину* (103); *кобилчина* једна (111); *модре ножурде* (111); *водуринама*, *ракијџиџином* и *сплачинама* (117); *Главурда* јој је све шира (120); *Женејино* крезуба (130); *дебеле ножурде* (143); мушкоџањастих *женџурача* (159); *Девојчур*у какву јаку доведи (187)

4. 1. Ексцерпирани аугментативи, који се реализују са уобичајеним суфиксма *-ина*, *-чина*, *-ејина*, *-урина*, *-ура*, углавном се употребљавају у спојевима са другим ријечима негативне експресивности, обично са придјевима негативног значења.

4. 2. Поред аугментације, која представља и експресивно језичко средство, у Булатовићевом језику препознат је и творбени модел деминуције у чијем резултату настају и именице које нијесу примарно хипокористичке нијансе. Употријеђене у контексту препознатљивом за Булатовићев стваралачки модел, оне често уносе компоненту подсмјеха, поруге, ниподаштавања, те изражавају негативан наратаров однос према некоме или нечему.

Дедер, почни, *мушкићу* мој (38); *Мухаремџице*, мислиш ли на жене (62); *Сџочиџице* лојава! *Сџочиџице* муслиманска (70); Иванка, *снајџиџице*... Ево и Мухарем хоће да ти честита (134); до смрдљивог *џробића* пешке (147) ...

4. 3. И глаголски облици су у језику романа *Црвени џејџао лејџи џрема* *неду* употребљени у функцији стилског уобличења.

4. 3. 1. Посвједочена доминација футура И у првом поглављу романа насловљеном *Маслачак и џочетџак* и у вези са тим најаву будућих збивања у прологу, приближава овај роман драмском кодном систему, чиме се оправдава став изнесен у критичкој литератури о „естетски врло продуктивним укрштањима” и генолошкој хибридности романа⁸.

⁸ Татјана Бечановић, *Наведено дјело*, 350.

Први плод паде крај пута и укрсти своју сенку са сенком дивље крушке: ту *ће* ускоро неко *доћи* да испружи своје уморне ноге...

Други плод, налик на галеба, спусти се насред муслиманског гробља...: ту *ће* неки људи *изјубићи* оно што никад више неће моћи да нађу и поврате...

Трећи и дотад највећи плод, у косом лету забоду се у трње покрај блештаводеле кућице, покрај веселе гомиле: и ту *ће* дугорепи ђаво брзо *доћи* по своје. Ракија *ће* људима *окренући* памет наопако... (10)

4. 3. 2. Од претериталних времена издвајамо слабије заступљену употребу аориста који често добија значајну стилску вриједност. Читави одломци написани у аористу доприносе динамичном приповиједању, које постаје експресивно и сликовито. Такође, краткоћа реченице чини да причање туђих или сопствених радњи постане живо и непосредно.

Кад се *йримаче* гомили, Мухарем се *охлади*. *Зажмури* и *заусишави* дах. *Уйамћи* последњи кликтај песме, *укићи* се... (32); Кајица се *уви*, *занесе*, али не *йобеже*. Старац се *грохотом засмеја*, *лући* шаком о бело крило куће и *йоче*... (38); Мухарем *йоілега* по гомили..., *уйлаши* се натуштеног старца, *одмери* петла као да га први пут види и *рече*... (67); *Навали* јесен. *Почеше* кише и поплаве. Домаћин *йројури* по селима глас... (86); *Подйоше* га са земље. *Узеше* га међу се. *Кренуше*. (132); *Ветрић йресјаде*. Разговор *ујрну*. (141)

4. 3. 3. Уочљива употреба крњег пefекта – пefекта без помоћног глагола – причању даје упечатљивост и има функцију јединице са нарочитим стилским учинком. У примјерима: *лежао* онај човек насред пута... *Лежао* и *дремао* на сунцу. Ноге *исјружио*... реуму чова *хйео* да претекне. И *мислио* куд да крене. (97); Шофер *йобеіао* а оног несрећника *однели* у болницу (98); Њу ти *уірабили* (164); Сви *ојишли* (185); *Ојишао* да једе (197); И њему сунце *ударило* у главу (197); И мој *йројевао* (197), назире се осјетнија експресивност и уживљеност наратора у причу.

5. Сагледавање лингвостилистичке сруктуре романа *Црвени йейіао лейи йрема* небу употпуниће и анализа дијалoшке ријечи. Језгровити и сажети дијалози упућују на претпоставку да саговорници, не показујући нарочито интересовање, често пречују један другог, кореспондирајући тако са свијетом по много чему супротстављених и отуђених Булато-

вићевих јунака. Дијалог сведен на минималистички исказ репрезентујемо сљедећим примјером:

- *Види* – рече Јован усхићено.
- *Видим* – рече Петар обично.
- *И не кажеш на њо нишџа* – избечи Јован овчје очи.
- *Гошово нишџа* – рече Петар хладно.

6. Препознатљива стилска особеност Булатовићевог језика у роману *Црвени њеџао леџи љрема небу* свакако је и кумулација, која представља низање и гомилање језичких јединица. Истина, сви примјери гомилања реченичних чланова нијесу подједнако стилогени, па се у литератури⁹ с правом разликују различити типови кумулације који на различите начине спецификују значење референта. У језику анализираног романа нарочито је упадљива употреба релацијских ријечи, интензификатора, уз кумулиране јединице.

Ни сунце се више не види... *Ни* шиљатих брда нема... *Ни* земља на којој лежи у ритама није више тврда (9); Сви ће га познати *њо* голотињи, *њо* петлу, *њо* кашљуцању (10); *ниџи* полете, *ниџи* скочи у воду, *ниџи* било шта друго уради (14); којој нису могли ништа *ни* стока, *ни* рђава времена, *ни* опако сунце (16); Било је у том позиву *и* мржње, *и* гнева, *и* родитељске строгости, *и* љубави (35); Па неће бити више *ни* ракије, *ни* јестива, *ни* песме, *ни* жалости, *ни* траве (54); У њеном погледу није било *ни* срџбе, *ни* сажаљења, *ни* страха (93); одскакао је од земље, заривао лице у суву траву, у земљу, у дебелу прашину (109); Јер их је било свуда: *и* на њој, *и* под њом, *и* око ње (111); нема *ни* Иванке, *ни* луде Маре, *ни* петла (114); *И* неговао бих те, *и* чувао бих те, *и* хранио бих те (135)

6. 1. Примјетно је да у наведеним примјерима кумулиране јединице, интензивирани помоћу релацијских ријечи (везника и предлога), попримају особине експресивности и стилогености, постају важан елемент у истицању садржаја, а живо и напето приповиједање истиче вриједност сваког кумулираног члана.

⁹ Милош Ковачевић, *Наведено дјело*, 66.

7. У Булатовићевом језику препознатљиво је и гомилање семантички разнородних елемената, који су обично повезани јединственом синтаксичком функцијом. Што се тиче врста јединица које улазе у координирани низ, у примјерима забиљеженим у анализираном роману уочљиво је да кумулацију обично творе јединице лексичког¹⁰ језичког нивоа. Истина, с правом се у литератури поставља питање колико су ови примјери стилогени и у чему се њихова стилогеност огледа.

Нико не долази да те *оїлакује, кори, їрди и лаже* (17); Обојица су *ћуїљиви, сїидљиви, сїїљиви* (44); Вратио се у село *їоїишиїе-нији, гроњавији и їрудоболнији* (64); Треће је *далаво, уїлакано, мусаво, забраћено црном марамом* (71); гледао је *сїїни, неуїледни, їрљави и зайушїени* преколимски свет (76), Доље су се *їрлили, љубили, балили* (137)

7. 1. Стилогеност наведених примјера прије почива „на елизији него на гомилању” истородних реченичних чланова¹¹ и тешко би се могла правдати критеријумом необичности.

8. Но, стилогеност је оправдано својство примјера са свјесно понављаним језичким јединицама у оквиру исте реченице или у узастопним реченицама. Поступцима интензивирања, који подразумијевају преуређење синтаксичке конструкције употребом формално-граматичких средстава¹², наглашава се један или више реченичних чланова и смисаоно и емфатички.

8. 1. При употреби језика као средства остварења књижевности као умјетности Булатовић понавља узастопице исте језичке јединице у оквиру једног исказа, али и цијеле реченице. Ријечи које се понављају обично не мијењају свој лексичко-морфолошки облик, што не умањује њихове нарочите ефекте. Напротив, такво се понављање (репетиција) једино и може правдати стилистичким разлозима и активно је стилско-језичко средство. Роман *Црвени њеїао леїи їрема небу*, ипак, препознатљивим чине понављања цијелих реченица или синтагми. Опетована рече-

¹⁰ В.: Зорица Радуловић, *Алхемија ријечи*, Унирекс, Подгорица 2002, 78, 159.

¹¹ Милош Ковачевић, *Наведено дјело*, 67.

¹² *Исто*, 169.

ница или синтагма постаје смисаоно истакнута и емоционално значајна при карактеризацији помућеног стања свијести Булатовићевих јунака.

Нећу да хулим, помисли, нећу да хулим. (8); *Неравнојраван сам, шапутао је у себи, неравнојраван сам* (24); *Браво, Кајице, рече гласно, браво, Кајице* (32); *Неће, луда Маро, неће* (33); *Куд ово идем, запита се... куд ово идем.* (58); *Посумњаће, помисли, њосумњаће.* (58); *Нека се њросје, рече старац, нека се њросје.* (74); *Добра реко, рече старац кад се спусти ноћ, добра реко.* (85); *Мали дечко, поче старац гласом који се кидао, мали дечко.* (85); *Нисам мрџав, нисам мрџав, нисам мрџав.* (90); *Нећу, свињо дебела, нећу.* (99); *Не буди луд, Петре, не буди луд.* (99); *Носије ме одавде, мислио је, носије ме одавде.* (113); *Гошова си, рече себи, њошова си.* (117); *Луда Маро, шапуће жена, луда Маро.* (120); *Саг ћу ње угесији, рече Кајица у себи, саг ћу ње угесији.* (127); *Гуди се, луди Мухареме, ѓуди се.* (163); *Шџа ово радим, запита се Мухарем, шџа ово радим.* (172); *Баи сџе деца, понављао је у себи, баи сџе деца.* (173)

8. 2. Нарочити тип понављања у језику Булатовићевог романа остварен је у примјерима заснованим на тзв. проширењу понављања језичким јединицама обједињеним истом архисемском компонентом значења. Тако семантичка редупликација архисеме потпомогнута редупликацијом још неког члана за посљедицу има исказ са нарочитим експресивним карактером¹³:

Мајчице моја жалосна, помисли, мајчице моја ѓужна (44); *Поѓрешио си, рече Мухарем себи, ѓрдно си ѓоѓрешио* (60); *Пљувале су ѓа, сећао се, мноѓо су ѓа ѓљувале* (64); *и ѓу ѓи је добро, рече Мухарем петлу, и ѓу ѓи је леѓо* (114); *Сџарче, мислио је Мухарем, добри сџарче* (115)

9. Допринос лингвостилистичком испитивању Булатовићевог језика може дати и сагледавање експресивне употребе замјеница¹⁴. Употреба личних и присвојних замјеница у неким пасусима романа *Црвени ѓеџао леѓи ѓрема небу* често је стилски маркирана. С обзиром на то да неријетко чине композиционо језгро пасуса, те да њихову употребу прати

¹³ В.: Милош Ковачевић, *Наведено дјело*, 73.

¹⁴ Марина Катнић-Бакаршић, *Линѓвисѓичка сѓилисѓика*, Опен Социету Институте, 1999, 86–87.

„огољеност” израза, шкртост у избору вербалних јединица, оправдано је испитивање њихових стилогених и експресивних могућности. Издвајамо занимљиве примјере њихове стилогене употребе:

– Јер *џи* ниси најгори. *Ти* си само ситан, болестан и ћутљив. Ако *џи* се језик развеже, све ће бити у реду. Опростиће *џи* што си нејак и што кашљеш. Јер ниси *џи* једини болестан. (26); *Ти* да се уљудиш! ... *Ти* једино и значиш нешто зато што си – нула. *Ти* остајеш оно што си и био – гад и несој (145); *Ти* си ме отровала. *Ти* си ме отровала; *џи* си одувек била трула и болестан си ми пород накотила... *џи*, кучка, *џи*, псето подмукло... (183)...

– ти си – *моја* домовина... *моја* ружна, *моја* рохава, *моја* буљава, *моја* грбава, *моја* добра и златна домовина... (146)

10. У роману *Црвени џеџао леџи џрема небу* уочљиво је да Булатовић остварује ефектан стилски учинак и употребом интерпункцијских знакова. Три тачке, које у писаној ријечи представљају по садржају недовршене исказе, имају посебну стилску вриједност, док се у примјерима у којима је пауза означена цртом назире поентирање уз нарочити стилски ефекат.

Сад хоћу нешто масно ... и то од тебе ... од моје крви ... наследника да нам направиш – и то једног црнпурила... (38); Ни плакати није могао – толико га је било стид (64); Па ... црвен је... ето, видиш и сам, стари... (67); Добро је што ме не виде свадбари... ни Иванка ме не види... боже, срећан ли сам... (91); И кола пређу преко мојих крака и – готово (96); Точкови ме нагазе и – одоше моје стубе (96); И не гледај их – презри их тако (118); Људи су само људи – ништа не разумеју (120); Браћо, крив сам... опростите ми... и не остављајте ме... хтео сам да се изједначим с вама, и да постанем човек ... (204)

11. Сагледавање Булатовићевих инвентивних трагања на пољу лексике претпостављало је и анализу језичких јединица у домену творбе ријечи. Наиме, на почецима испитивања наметнуло се питање да ли овај стваралац твори лексику која би допринијела стварању аутентичног израза и која би била обиљежена лексикографским индикаторима *индивидуално* или *необично*. Забиљежени примјери придјевских сложеница, насталих у процесу несуфиксалне или сложено-суфиксалне творбе, по-

казују да језик у роману *Црвени њеџао леџи њрема небу* није богат твореницама које би упутиле на Булатовићеву одређеност за својеврсну игру ријечима. Такође, семантички опис сложеница најчешће показује да лексеме које су их мотивисале преносе своје садржаје у сложеницу и њену семантичку усмјереност чине ендоцентричном.

длешџавобеле кућице (10); *И ту ће дујорейи* ђаво брзо доћи по своје (10); *болесна и џанковраџа* деца (11); *црвоџочној* моста (12); *мнојојлаву* руљу (23); *Голобрад* (35); *месецолика* (156); *џанконоји* младожења (199); *једнооки* сеоски фотограф (199)...

ЗАКЉУЧАК

Изучавање језика једног писца са лингвостилистичког аспекта поставља обимне и бројне задатке које треба ријешити. Свјесни индивидуалности и структурне посебности језика сваког писца, те да је језик грађевински материјал којим писац зида и без којег се ништа не би могло створити, приступили смо испитивању оних творачких снага које језик Миодрага Булатовића чине јединственим. Апострофирану оригиналност и особеност Булатовићевог језика само смо дијелом предочили сагледавањем нормативне развијености и синтаксичке обимности његовог израза, праћењем селекције вербалних јединица која обично резултира семантичком убојитошћу и естетском продуктивношћу. Разматрана „активна” стилско-језичка средства потврђују већ познате ставове да Булатовић, као особена појава, не проширује само тематску, обликотворну и поетичку базу модерне прозе већ и језичку. Своја литерарна остварења обликује низом језичких јединица које зналачки и вјешто употријебљене постају елементи са нарочитим стилским учинком.

Такође, сваком казаном и написаном ријечју овај стваралац је проговарао и писао о себи, што обавезује на потребу сагледавања даровитости коју је неспорно посједовао и која не смије бити потцијењена. Истина, неке се вриједности Булатовићевог богатог књижевноумјетничког опуса могу изнова вредновати, али му се аутентичност језичког израза никако не може и не смије оспоравати.

ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА

- [1] Булатовић Миодраг, *Црвени џеџао леџи џрема небу*, Завод за уџбенике и наставна средства НИИ, Београд 2005.
- [2] Бечановић Татјана, *Поетизација нараџивне џараџиџе у Булаџовићевом роману Црвени џеџао леџи џрема небу*, у: *Савремена црноџорска књижевност*, Никшић 2006.
- [3] Бечановић Татјана, *Инкарнације и симболи зла у романима Миоџраџа Булаџовића Људи са чеџири џрсиа и Gullo Gullo*, Зборник раџова Њеџошеви дани 2, Универзитет Црне Горе, Филозофски факултет Никшић 2010.
- [4] Ђуровић Жарко, *Писац модерних визија (О Миоџраџу Булаџовићу и њеџовом џјелу)*, Гласник Одјељења умјетности, бр. 24, ЦАНУ, Подгорица 2006.
- [5] Калезић Софија, *Зло као књижевни моџив у џриџовијеџкама Миоџраџа Булаџовића*, Посебан отисак из Зборника раџова са научног скупа *Друџи Лалићеви сусреџи: Зло као књижевна џема*, Зборници раџова бр. 104, ОУ књ. 35, ЦАНУ, Подгорица 2010.
- [6] Катнић-Бакаршић Марина, *Линџвисџичка сџилисџика*, Опен Социету Институте, 1999.
- [7] Ковачевић Милош, *Сџилисџика и џрамаџика сџилских фиџура*, Унирекс, Никшић 1995.
- [8] Петковић Новица, *Језик у књижевном џелу*, Нолит, Београд 1975.
- [9] Раџуловић Зорица, *Језик и сџил Чеџа Вуковића*, Никшић, 1994.
- [10] Раџуловић Зорица, *Алхемија ријечи*, Унирекс, Подгорица 2002.
- [11] Стриковић Јован, *Миџска џромаџа*, у: *Миоџраџ Булаџовић у срџској књижевности*, Андријевица – Београд – Бијело Поље.
- [12] Томић Лидија, *Греџескни свијеџи Миоџраџа Булаџовића*, Јасен, Никшић 2005.

Jelena BAŠANOVIĆ-ČEČOVIĆ

ON PARTICULAR STYLISTIC EFFECTS OF SOME LANGUAGE UNITS IN
MIODRAG BULATOVIĆ'S LANGUAGE (EXAMPLES FROM THE NOVEL
THE RED COCK FLIES TO HAVEN)

Summary

Bulatović's inventive search for language and style, as well as his typical choice of language units which, as we assume, results in the creation of the writer's authentic expression, will be presented through the examples from his novel *The Red Cock Flies to Haven*. Bearing in mind that the writer's literary oeuvre deserves a more thorough linguistic and stylistic study than the previous ones, we expect this paper to contribute modestly to the analysis of stylistic features of his language and to refer to Bulatović's potential endowment as regards the examined language and style.

Key words: "The Red Cock Flies to Haven" language unit, active language and stylistic feature, poetisation, repetition principles, word order, inversion, ellipses, cumulation, repetition, linguistic and stylistic structure

